

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1973/44
Karar Sayısı : 1973/40
Karar Günü : 25/12/1973

İPTAL DAVASINI AÇAN : Cumhuriyet Senatosunun üye tamsayısının altıda birini aşan sayıda üyeleri.

İPTAL DAVASININ KONUSU : Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanının kuruluşuna ilişkin olarak Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunca alınan 1 ve 13 Kasım 1973 günlü kararların İçtüzük değiştirilmesi ve düzenlenmesi niteliğinde bulunduğu ve Anayasanın kimi maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüş; yine Anayasanın değişik 147., değişik 149. ve 150. maddelerine dayanılarak iptalleri istenilmiştir.

I-Davacının gerekçesi özeti :

Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun 1 ve 13 Kasım 1973 günlü kararları Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğünü İçtüzük kurallarına aykırı olarak değiştirmiştir ve Anayasaya aykırıdır. Şöyle ki:

1- Anayasanın 70. maddesi, Cumhuriyet Senatosu kuruluşunun Millet Meclisi kuruluşundan kesinlikle değişik olduğunu gösterir. Bu Mecliste genel oyla seçilen 150 üyenin yanında en az onu bağımsız olmak üzere Cumhurbaşkanınca seçilen onbeş üye, bir de tabii üyeler (13.12.1960 günlü, 157 sayılı Kanunun altında adları bulunan Milli Birlik Komitesi Başkanı ve üyeleri ile eski Cumhurbaşkanları) yer almaktadır. Tabii üyeler öteki üyelerin bağlı oldukları kurallara bağlı tutulmuşlardır. Demek ki Anayasa Koyucu Meclis çalışmalarında, geliş biçimi ne olursa olsun, üyeler arasında bir ayırım gözetmemektedir. Ancak tabii üyelerin bağımsız kalmalarında yarar bulunduğu için bir siyasi partiye girmeleri halinde bunu izleyen ilk Cumhuriyet Senatosu üye seçimi tarihinde tabii üyelik sıfatının sona ermesi öngörülmüştür. 72. maddenin ikinci fıkrası sonundaki kurala göre de Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerin en az onunun bağımsızlardan olması zorunludur.

Anayasa gerekçesinde de belirlendiği üzere Cumhuriyet Senatosunun yapısında ve kuruluşundaki farklılıklar öngörülürken bu Meclisin bir istikrar unsuru olması ereği güdülmüştür.

2- Anayasanın 84. maddesinde, Başkanlık Divanına siyasi parti gruplarının katılmalarını güvence altına almak üzere yer verilmiş kuralı inhisari anlamda yorumlayan genel kurul kararı; üyelerin bütün Meclis faaliyetlerine katılma haklarını ellerinden alarak bunlar arasında ayırım gözetmekte; Anayasanın başkanlık seçimlerinde üye tamsayısını esas alan 84., toplantı ve karar yetersayısını Meclislerin üye tamsayısının salt çoğunluğuna bağlayan 86., Cumhuriyet Senatosunun bünyesini düzenleyen 70. maddelerine aykırı düşmektedir.

3- Gerekçede belirlendiği üzere Anayasanın 84. ve 85. maddelerini getirmekle Anayasa Koyucunun güttüğü erek gerek Meclis içi çalışmalarında gerekse Başkanlık Divanlarının kurulmasında yansızlığı sağlamaktır. Anayasa Koyucu Başkanlık Divanının yansızlığı

Esas Sayısı : 1973/44
Karar Sayısı : 1973/40

konusunda siyasi partilerin güçleri ölçüsünde Divana katılmalarını da yeterli görmemiş; ayrıca başkanlıklar için siyasi parti gruplarının aday göstermelerini, başkanlar ve başkanvekillerinin üyesi buldukları siyasi partilerin veya siyasi parti gruplarının Türkiye Büyük Millet Meclisinin içinde veya dışındaki faaliyetlerine ve görevlerinin yerine getirilmesini gerektiren haller dışında, Meclis tartışmalarına katılmalarını ve başkanların oy kullanmalarını yasaklamıştır.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanının, Anayasa Koyucunun aradığı yansızlığı sağlayabilecek niteliği kazanması ancak tabii üyeler (Milli Birlik) grubunun, Cumhurbaşkanı seçilmiş üyeler grubunun, hatta bir grup kurabildikleri takdirde bağımsız üyelerin Divan kuruluşlarına katılmaları ile gerçekleşebilir.

Adalet ve Cumhuriyetçi Güven Partileri Cumhuriyet Senatosu Grupları sağladıkları çoğunlukla, Başkanlık Divanının münhasıran siyasi parti gruplarınca kurulmasını ileri süren önergeyi kabul etmişlerdir. Böylece 185 üyeli Cumhuriyet Senatosunda 80 üyesi bulunan Adalet Partisi gerek Başkanlık Divanında gerekse komisyonlarda gerçek gücünün üstünde temsil edilme olanağını elde etmiş olacaktır. Bu uygulama 84. maddede yer alan “Meclislerin Başkanlık Divanları, o Meclisteki siyasi parti gruplarının kuvvetleri ölçüsünde Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur.” biçimindeki buyurucu kurala aykırıdır.

4- Anayasanın 84. maddesi kuralı Başkanlık Divanlarının siyasi parti gruplarına hasredilmesini buyurur nitelikte değildir. Anayasa Koyucu Yasama Meclisleri Başkanlık Divanlarının yansızlık içinde çalışması ereğini güttüğü için siyasi parti gruplarının güçleri oranında Divana katılabilmelerini güvence altına almayı öngörmüştür. Burada çoğunluğu sağlayan siyasi grup veya grupların öteki siyasi grupların Divana katılmalarını önlemesine engellik etmek istendiği ortadadır.

Kural, inhisarcı bir nitelik taşıdığı yolunda yorumlanırsa, 85. maddedeki bunun tıpkısı olan “İçtüzük hükümleri siyasi parti gruplarının Meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir.” kuralına da aynı anlamın verilmesi gerekir. Bu, Cumhuriyet Senatosundaki tabii üyeler, Cumhurbaşkanı seçilen üyeler, grup kuramayan siyasi parti üyeleri ve öteki bağımsız üyeler, Bütçe Karma Komisyonu (madde 94) ve geçici Bakanlar Kurulu (madde 109) gibi yerler dışında ne Başkanlık Divanında ne de Meclis çalışmalarının temelini oluşturan komisyonlarda görev yapamazlar demektir. Böyle bir anlayış 70.,84. ve 85. maddelerle güdülen ereğe tüm aykırı düşer; tabii üyelerin, Cumhurbaşkanı seçilmiş üyelerin ve öteki bağımsızların bakan, Başbakan, hatta Cumhurbaşkanı olabildikleri halde Başkanlık Divanı üyesi olamamaları gibi çelişik bir sonuca yol açar.

5- Anayasa ve İçtüzük Cumhuriyet Senatosu üyelerinin neler yapacağını ve neler yapamayacağını açık ve kesin kurallara bağlamıştır. Bunlar arasında siyasi parti gruplarına mensup olmayan üyelerin Başkanlık Divanına ve komisyonlara katılmalarını engelleyen bir kural yoktur.

Anayasanın 80. maddesi Meclis çalışmalarına izinsiz veya özürsüz ve aralıksız olarak bir ay katılmamayı üyeliğin düşmesi nedeni olarak saptamıştır. Bu da gösterir ki Meclisteki her üye Meclisteki tüm faaliyetlere katılmakla yükümlüdür. Başkanlık Divanı yalnızca siyasi parti gruplarınca kurulur diyen görüş geçerli sayılırsa üyelerin Anayasa güvencesi altında bulunan hakları gaspedilmiş olacaktır.

Esas Sayısı : 1973/44
Karar Sayısı : 1973/40

6- Anayasanın 84. maddesinde Başkanların kendi Meclislerince üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile seçileceği yazılıdır. Başkan, Başkanlık Divanı içinde bulunduğu göre buradan hareketle Başkanlık Divanı kuruluşuna grupların katılma oranlarının saptanmasında Cumhuriyet Senatosu üye tamsayısının esas alınmasını Anayasanın bağlayıcı, buyurucu bir kuralının gereği olur.

70. maddeye göre Cumhuriyet Senatosu üye tamsayısı 185 iken söz konusu karar bunu siyasi parti grupları üyeleri toplamına bağlayarak 132 ye düşürmekte ve siyasi parti gruplarının güçleri oranı buna göre hesaplanmaktadır. Tutum Anayasanın 70.,84.,85. maddelerine aykırıdır. Çünkü saptanacak oranlar tüm Meclis çalışmalarında, Divanda, komisyonlarda, geçici komisyonlarda üye seçiminde geçerli olacak ve siyasi parti grupları gerçek güçleri ölçüsünün çok üstünde temsil edilme olanağını bulacaklardır.

7- Anayasanın Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkilerini belirleyen 64. maddesi 1924 Anayasanın 26. maddesiyle verilmiş olan kanunları yorumlama yetkisini kaldırmıştır. Cumhuriyet Senatosu kararı 84. maddenin birinci fıkrasının yorumlanması niteliğindedir. Yargı organlarının olan bu yetkiyi bir yasama organının kullanması Anayasaya aykırı düşer.

8- Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanının Milli Birlik ve Cumhurbaşkanlığınca seçilmiş üyeler gruplarına ve bağımsızlara yer verilmeksizin münhasıran siyasi parti gruplarınca kurulmasını ve siyasi parti gruplarının güçleri oranının Cumhuriyet Senatosu üye tamsayısı olan 185 değil siyasi parti grupları üyeleri toplamı 132 üzerinden hesaplanmasını öngören 1 ve 13 Kasım 1973 günlü kararlar İçtüzüğe aykırı bir İçtüzük değiştirmesi ve düzenlemesi niteliğindedir ve Anayasanın 64.,70.,80.,84.,85.,86. maddelerine aykırıdır.

Bu dilekçede imzası bulunan Cumhuriyet Senatosu üyeleri iki kararın da iptalini istemektedirler.

II- Metinler :

1- Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun dava konusu kararları :

a) 1.11.1973 günlü karar :

“Sayın Başkanlığa: Anayasanın 84. maddesi muvacehesinde Başkanlık Divanının tespitini arz ve teklif ederim – Eskişehir, Ömer Ucuzal”

Bu önerge Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun 1.11.1973 günlü Birinci Birleşimde oylanarak Başkanca kabul edildiği bildirilmiş ve böylece karar niteliğini almıştır. (Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Toplantı 13, Cilt 13-Sayfa:21 ve 22)

b) 13.11.1973 günlü karar :

“Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına:

1 Kasım 1973 günü yapılan müzakere sonunda, Genel Kurulca kabul edilen önerge istikametinde tespit edilmesi gereken ve Başkanlık makamınca ilgili siyasi partilere tevdi edilmiş bulunan oran cetveli ekli olarak sunulmuştur.

Esas Sayısı : 1973/44
Karar Sayısı : 1973/40

Başkanlık Divanının kuruluşuna esas olacak bu oran cetvelinin kabulü ile Divanın bu esaslara göre kurulmasını arz ve teklif ederiz.

Cumhuriyet Senatosu Adalet Partisi Grup Başkanvekili Eskişehir Senatorü Ömer Ucuzal.

Cumhuriyet Senatosu Adalet Partisi Grup Başkanvekili Manisa Senatörü Oral Karaosmanoğlu.

Cumhuriyet Senatosu Adalet Partisi C.G.P.Grup Başkanvekili Kayseri Senatörü Sami Turan.

Başkanlık Divanının seçimlerine ait oran ve yüzde cetveli:

Siyasi Parti grupları Adet Oran Yüzdesi

Adalet Partisi 80 $\frac{100 \times 80}{132} = 60,60$

132

Cumhuriyet Halk Partisi 42 $\frac{100 \times 42}{132} = 31,81$

132

Cumhuriyetçi Güven Partisi 10 $\frac{100 \times 10}{132} = 7,57$

132

Toplam : 132 132 99,98

Divan üyeliklerinin yüzde puanları :

Başkan : $19 \times 1 = 19$

Başkanvekilleri : $10 \times 3 = 30$

İdare Amirleri : $7 \times 3 = 21$

Divan kâtipleri : $5 \times 6 = 30$

100

Siyasi Parti Başkan Başkanvekili İdare Âmiri Kâtip

A.P. 1 2 1 3

C.H.P. - 1 1 3

C.G.P. - - 1 -

1 3 3 6

Bu önerge Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun 13.11.1973 günlü Dördüncü Birleşiminde oylanarak Başkanca kabul edildiği bildirilmiş ve böylece karar niteliğini almıştır. (Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Toplantı 13, Cilt 13 – sayfa 121-133.)

2- Konuyu ilgilendiren Anayasa kuralları :

Konuyu ilgilendiren Anayasa kuralları aşağıda gösterilmiştir:

“Madde 84/1, 2- Meclislerin Başkanlık Divanları, o Meclisteki siyasi parti gruplarının kuvvetleri ölçüsünde Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur.

Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Başkanları, kendi Meclislerince üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oy ile ikişer yıl için seçilirler; ilk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, salt çoğunlukla yetinilir. Meclis başkanlıkları için Meclisteki siyasi parti grupları aday gösteremezler.”

“Madde 85/1,2-Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Meclisler, çalışmalarını, kendi yaptıkları içtüzüklerin hükümlerine göre yürütürler.

İçtüzük hükümleri, siyasi parti gruplarının, Meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlerin Siyasi parti grupları, en az on üyeden meydana gelir.”

“Madde 70-Cumhuriyet Senatosu, genel oyla seçilen yüzelli üye ile Cumhurbaşkanınca seçilen onbeş üyeden kurulur.

13 Aralık 1960 tarihli ve 157 sayılı Kanunun altında adları bulunan Milli Birlik Komitesi Başkanı ve üyeleri ile eski Cumhurbaşkanları, yaş kaydı gözetilmeksizin, Cumhuriyet Senatosunun tabii üyesidirler. Tabii üyeler Cumhuriyet Senatosunun diğer üyelerinin tâbi oldukları hükümlere tâbidirler. Ancak, haklarında, bu Anayasanın 73 üncü maddesinin 1 inci ve 2 inci fıkraları ve 10 uncu geçici maddesinin 1 inci fıkrası hükümleri uygulanmaz. Tabii üye olarak Cumhuriyet Senatosuna katıldıktan sonra bir siyasi partiye girenlerin tabii üyelik sıfatı, partiye girişlerinden sonraki ilk Cumhuriyet Senatosu üyeliği seçimi tarihinde sona erer.”

“Madde 72- Kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış bulunan ve milletvekili seçilmeye engel bir durumu olmayan her Türk, Cumhuriyet Senatosuna üye seçilebilir.

Esas Sayısı : 1973/44
Karar Sayısı : 1973/40

Cumhurbaşkanınca seçilen üyeler, çeşitli alanlarda seçkin hizmetleriyle tanınmış ve kırk yaşını bitirmiş kimselerden olur. Bunlardan en az onu bağımsızlar arasından seçilir.”

“Değişik madde 89/1,2-Gensoru yetkisi yalnız Millet Meclisindedir. Gensoru önergesi bir siyasi parti grubu adına veya en az 10 milletvekilinin imzasıyla verilir.

Gensoru önergesinin gündeme alınıp alınmayacağı, verilişinden sonraki üç birleşim içinde görüşülür. Bu görüşmede, ancak önerge sahiplerinden biri, siyasi parti grupları adına birer milletvekili, Bakanlar Kurulu adına Başbakan veya bir bakan konuşabilir.”

“Madde 94/2- Bu tasarılar ve rapor (Bütçe tasarıları) otuzbeş milletvekiliyle onbeş Cumhuriyet Senatosu üyesinden kurulu bir karma komisyona verilir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubu veya gruplarına en az otuz üye verilmek şartıyla, siyasi parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili gözönünde tutulur.”

“Madde 109/1,2,3,4-Millet Meclisi genel seçimlerinden önce, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları çekilir. Seçimin başlangıç tarihinden üç gün önce; seçim dönemi bitmeden seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde ise bu karardan başlayarak beş gün içinde, Başbakanca Türkiye Büyük Millet Meclisinin bağımsız üyeleri arasından yeni Adalet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları atanır.

108 nci madde gereğince seçimlerin yenilenmesine karar verildiğinde Bakanlar çekilir ve Başbakan geçici bir Bakanlar kurulu kurar.

Geçici Bakanlar Kuruluna, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları Türkiye Büyük Millet Meclisindeki bağımsızlardan olmak üzere, Millet Meclisindeki siyasi parti gruplarından, bu Meclisteki organlarına göre üye alınır.

Siyasi parti gruplarından alınacak üye sayısının, Millet Meclisi Başkanı tesbit ederek Başbakana bildirir. Teklif edilen Bakanlığı kabul etmeyen veya sonradan çekilen partililer yerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışardan bağımsızlar atanır.”

“Değişik madde 149- Cumhurbaşkanı; Yasama Meclisindeki siyasi parti grupları ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partiler ile son milletvekili genel seçimlerinde muteber oy sayısının en az yüzde onunun alan siyasi partiler; yasama Meclislerinden birinin üye tamsayısının en az altıda biri tutarındaki üyeleri; kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda Yüksek Hâkimler Kurulu, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay ve Üniversiteler, kanunların veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüklerinin veya bunların belirli madde ve hükümlerinin Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilirler.”

“Madde 8/2- Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.”

“Madde 12- Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.”

Esas Sayısı : 1973/44
Karar Sayısı : 1973/40

“Madde 80- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği, bir üyenin üye seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giymesi, çekilmesi, kısıtlanması, üyelikle bağdaşmayan bir hizmet kabul etmesi veya Meclis çalışmalarına izinsiz veya özürsüz ve aralıksız olarak bir ay katılmaması yüzünden üyeliğinin düştüğünün kendi Meclisince karara bağlanması hallerde sonar erer.”

“Madde 86- Her Meclis, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve Anayasada başkaca hüküm yoksa, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde toplantı yetersayısı, her iki Meclis üye tamsayısı toplamının salt çoğunluğudur.”

III- İlk İnceleme :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca 13.12.1973 gününde Muhittin Taylan, Avni Givda, Sait Koçak, Kemal Berkem, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Halit ZARBUN, Ziya Önel, Abdullah Öner, Kani Vrana, Muhittin Gürün, Lütfi Ömerbaş, Şevket Müftügil, Nihat Akçakayalıoğlu ve Ahmet H.Boyacıoğlu'nun katılmalarıyla yapılan ilk inceleme toplantısında aşağıda açıklanan konular üzerinde durulmuş ve yine aşağıda açıklanan sonuçlara varılmıştır:

1- Davanın Yasa kurallarına uygun olarak açılıp açılmadığı konusu :

a) Dava konusu kararlar 1 ve 13 Kasım 1973 günlüdür. Dava dilekçesi Anayasa Mahkemesi Genel Sekreterliğince 27 Kasım 1973 gününde kaleme havale edilerek 2589 sıra ve 1973/44 esas sayısını almıştır. 22.4.1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 26. maddesinin birinci fıkrasına göre o dava o günde açılmış sayılacağı için yasal süresi içindedir.

b) Dava dilekçesinin sonu Cumhuriyet Senatosu tabii üyesi Suphi Gürsoytrakça imzalanmış, dilekçeye dilekçede açık gönderme yapılan, el yazıları ile düzenlenmiş, adların ve Cumhuriyet Senatosu üyeliği sıfatlarının da belirlendiği iki yapraklı bir imza çizelgesi ile bu çizelgenin, yazı makinesi ile yazılmış ve Cumhuriyet Senatosu Genel Sekreterliğince “yukarıda isimli yazılı üyelerin Cumhuriyet Senatosu üyeleri oldukları tasdik olunur” biçiminde onanmış tam benzeri yine iki yaprak olarak, eklenmiştir.

Cumhuriyet Senatosu tabii üyesi Suphi Gürsoytrak'ın hem dilekçenin sonunda hem de dilekçeye bağlı imza çizelgesinin 7 sıra sayısında imzasının bulunmasından 22.4.1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 25. maddesinin son fıkrasınca kendisine tebligat yapılacak üye olarak gösterilmek istendiği anlaşılmaktadır.

İmza çizelgesinde ve onanlı belgede Cumhuriyet Senatosunun 37 üyesi yer almıştır. Bu toplam Anayasanın 70. maddesine göre Cumhuriyet Senatosu üye tamsayısının altıda birini aşmaktadır. İmza çizelgesi onansız ise de dava dilekçesinde dilekçeye bağlı olarak verilen bu çizelgeye açıkça gönderme yapılmış ve yine dava dilekçesine bağlı onanlı belgedeki adlar ve kimlikler çizelgelerdekilere tıpa tıpa uygun bulunmuş olduğundan imza çizelgesinin ayrıca onanmamış bulunması eksiklik sayılmamış; dosyanın eksikliği bulunmadığı ve davanın dava konusu kararların aşağıda belirtilecek niteliği de gözönünde bulundurularak Anayasanın değişik 147., değişik 149 ve 150. ve 44 sayılı Kanunun 21.,22.,25. ve 26. maddelerine uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Ahmet H.Boyacıoğlu imza çizelgesi onansız olduğunda bu eksiğin giderilmesi gerektiği gürüşünü ileri sürmüştür.

2-Dava konusu kararların niteliği :

Anayasanın değişik 147. maddesinin birinci fıkrası uyarınca Anayasa Mahkemesi ancak kanunların ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İttüzüklerinin Anayasaya, Anayasa değişikliklerinin de Anayasada gösterilen şekil şartlarına uygunluğunu denetler. Bu nedenle Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun dava konusu kararlarının değerlendirilip nitelendirilmesinin önemi açıktır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının hükümleri arasında Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve Meclislerin çalışmalarını kendi yaptıkları İttüzükler uyarınca yürütmeleri ilkesi de yer almaktadır (madde 85). Bir Meclis Başkanlık Divanının kuruluşunu ve iş görüşünü o Meclisin çalışma alanı dışında, Meclis faaliyetlerinden ayrı nitelikte bir düzen olarak düşünmeğe olanak yoktur. Başkanlık Divanının kuruluşu ve işleyişı, Divanın Meclisin çalışmalarını yönetmesi dolayısıyla, Meclis faaliyetlerinin en başında gelir. Böyle olduğu için de Başkanlık Divanına ilişkin sorunların çözüm yeri İttüzük ve Divanın bağlı olacağı düzenin saptanması bir İttüzük konusudur. Nitekim Cumhuriyet Senatosu İttüzüğünde de Başkanlık Divanına, grupların divana katılmaları biçiminin saptanmasına, Divanın bünyesine, oluşmasına, seçilişine ve görevlerine ilişkin ayrıntılı maddeler vardır (İkinci ve Üçüncü Bölümler; madde 3-13).

Birbirini bütünleyen dava konusu iki karar Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanının bünyesi ve oluşması konusunda yeni bir düzenleme getirmektedir. Bu düzenlemede Cumhuriyet Senatosu İttüzüğündeki tüm grupların Divana güçleri oranında katılmaları ve oranın saptanmasında Cumhuriyet Senatosu üye tamsayısının esas alınması ilkelerinden uzaklaşarak Divana yalnız siyasi parti gruplarının katılması öngörölmüş ve güç oranının saptanmasında hesabın siyasi parti gruplarına mensup üyelerin toplam sayısına göre yapılması yoluna gidilmiştir. Dava konusu kararların şu durumu ile, yalnızca İttüzükte yeri olabilecek bir konuyu düzenlediğinde ve özellikle Cumhuriyet Senatosu İttüzüğünün siyasi grupların oranlarına ilişkin 8. maddesini değiştiren bir nitelik taşıdığında kuşku yoktur.

Dava konusu kararların bir İttüzük sorununu ele alıp sonuca bağladığını ve bu nedenlerle de bir İttüzük düzenlemesi niteliğini kazandığını böylece belirttikten sonra kararların alınmasında İttüzüğün değiştirilmesine ilişkin usule uyulmamasının bu niteliğe etkisi olup olmayacağının üzerinde durulması gerekir.

Anayasa, Yasama Meclisleri İttüzüklerinin yapılması ve değiştirilmesi için belirli bir yol koymuş değildir. Buna karşılık Cumhuriyet Senatosu İttüzüğünün konuyu düzenleyen 180. ve 181. maddelerinde İttüzükte değişiklik yapılmasına ilişkin önerilerin, gerekli raporu hazırlayıp Cumhuriyet Senatosuna sunmak üzere, Anayasa ve Adalet Komisyonuna havale edileceği ve yapılacak değişiklik ve ilâvelerin bir kez görüşmeye tâbi olduğu yazılıdır.

Dava konusu kararların, daha önce Anayasa ve Adalet Komisyonunda incelenip rapora bağlanmaksızın ve ilgili İttüzük kurallarının değiştirilmesi açıkça istenmeyerek yalnızca iki önerenin Genel Kurulda oylanıp kabul edilmesi yoluyla oluşmuş bulunduğu bilinmektedir. (Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi; Cilt 13; sayfa 21,22 ve 121-133). Ancak bunların çözüme bağladığı konunun, alımlarındaki ereğin ve gördükleri işin açık ve kesin delâleti

Esas Sayısı : 1973/44
Karar Sayısı : 1973/40

karşısında yukarıda değinilen biçim eksikliğinin bu yasama belgelerini nitelendirmede etkisi olabileceği düşünülemez. Kaldı ki tersine bir görüşün çeşitli içtüzük konularının tek tek kararlarla hükme bağlanması ve böylece Anayasa uygunluk denetiminden kaçınılması yolunda bir eğilimi teşvik etmesi her zaman için olasılık içindedir. Anayasada böyle bir durum ve tutuma elverişli bir açığın bulunabileceğini sonucuna yönelen her yorum Anayasa Koyucunun ereğine tüm aykırı düşer.

Özetlemek gerekirse: Dava konusu kararlar İçtüzük düzenlemesi niteliğindedir ve bu nitelikleriyle de Anayasaya uygunluk denetimine bağlıdırlar.

3- Dava dilekçesi örneğinin gönderilmesi istemi :

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığının, aynı konudaki 1973/43 ve 1973/44 esas sayılı iptal davalarına ilişkin başvuruların birer örneğinin bilgi edinilmek üzere gönderilmesini 5.12.1973 günlü, 1728-2030 sayılı yazı ile istediği anlaşılmaktadır. Bu yoldaki istemin, 44 sayılı Yasada yeri olmaması dolayısıyla, reddine karar verilmesi gerekir.

4- İlk inceleme sonunda verilen karar :

Böylece ve yukarıda ayrıntıları ile açıklandığı üzere:

a) Cumhuriyet Senatosu Başkanlığının dava dilekçeleri örneklerinin bilgi edinilmek üzere gönderilmesi yolundaki isteminin, 44 sayılı Yasada yeri olmaması dolayısıyla, reddine oybirliğiyle;

b) Dosyanın eksikliği bulunmadığı sonucuna varıldığından konusu İçtüzük düzenlemesi niteliğinde olan ve Anayasanın değişik 147., değişik 149. ve 150. ve 44 sayılı Kanunun 21.,22.,25.,26. maddelerine uygun görülen işin esasının incelenmesine Ahmet H.Boyacıoğlu'nun imza çizelgesi onansız olduğundan bu eksikğin giderilmesi gerektiği yolundaki karşıoyu ile ve oyçokluğu ile;

13.12.1973 gününde karar verilmiştir.

5- Esasın incelenmesi için gün belirlenmesi :

20.12.1973 gününde Muhittin Taylan, Avni Givda, Kemal Berkem, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Ahmet Akar, Halit ZARBUN, Ziya Önel, Abdullah Üner, Kâni Vrana, Muhittin Gürün, Lütfi Ömerbaş, Şevket Müftügil, Nihat Akçakayalıoğlu ve Ahmet H.Boyacıoğlu'nun katılmalarıyla yapılan toplantıda davanın, niteliği dolayısıyla, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 33. maddesinin birinci fıkrasında yazılı yetkiye dayanılarak ve aynı maddenin ikinci fıkrası uyarınca süreler kısaltılarak, 25.12.1973 saat 10:00 gündeme alınması kararlaştırılmıştır.

IV-Esasın incelenmesi :

Davanın esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, Anayasaya aykırılığı ileri sürülen İçtüzük düzenlemesi niteliğindeki Türkiye Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulu kararları, 1.11.1973, 6.11.1973 ve 13.11.1973 günlü birleşimlere ilişkin Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergileri; konuyu ilgilendiren Anayasa kuralları ve bunlara ilişkin gerekçeler ve başka yasama belgeleri; dava ile ilişkisi bulunan öteki metinler ve 25.12.1973 günlü, 1973/43-39 sayılı Anayasa Mahkemesi kararı okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Esas Sayısı : 1973/44
Karar Sayısı : 1973/40

Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun dava konusu 1 ve 13 Kasım 1973 günlü kararları 1973/43 sayılı dava dolayısıyla Anayasaya uygunluk denetiminden geçirilerek iptallerine 25.12.1973 gününde 1973/39 sayı ile karar verilmiştir. Şu duruma göre konunun yeniden karara bağlanmasına yer olmamak gerekir.

V-Sonuç :

Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun dava konusu 1 ve 13 Kasım 1973 günlü kararları 1973/43 sayılı dava dolayısıyla Anayasaya uygunluk denetiminden geçirilerek iptallerine 25.12.1973 gününde 1973/39 sayı ile karar verilmiş olduğundan konunun yeniden karara bağlanmasına yer olmadığına 25.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Muhittin TAYLAN	Avni GİVDA	Sait KOÇAK
Üye	Üye	Üye
Kemal BERKEM	Şahap ARIÇ	İhsan ECEMİŞ
Üye	Üye	Üye
Ahmet AKAR	Ziya ÖNEL	Abdullah ÖNER
Üye	Üye	Üye
Kâni VRANA	Muhittin GÜRÜN	Lütfi ÖMERBAŞ
Üye	Üye	Üye
Şevket MÜFTÜGİL	Nihat AKÇAKAYALIOĞLU	Ahmet H.BOYACIOĞLU

Esas Sayısı : 1973/44
Karar Sayısı : 1973/40